

УДК 351:342.7:352:321.01

DOI: 10.35432/tisb352026354554

Михайло Баймуратов

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук та права
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського,
Заслужений діяч науки і техніки України,
академік Української академії наук
<https://orcid.org/0000-0002-4131-1070>
e-mail: baymuratov@ukr.net*

Борис Кофман

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри політичних наук та права
Південноукраїнського національного
педагогічного університету імені К. Д. Ушинського,
Заслужений юрист України
<https://orcid.org/0000-0001-8121-5190>
e-mail: kofmanboris@ukr.net*

Максим Баймуратов

*магістр права, аспірант
Маріупольського державного університету
<https://orcid.org/0000-0002-3997-7463>
e-mail: baymuratovmax17@gmail.com*

**УПРАВЛІНСЬКА ТРІАДА «ЛЮДИНА» – «МУНІЦИПАЛЬНА ЛЮДИНА» –
«КОНСТИТУЦІЙНА ЛЮДИНА» ЯК ПАРАДИГМА РЕАЛІЗАЦІЇ
ЗАСАД ПРАВОВОЇ ДЕМОКРАТИЧНОЇ ДЕРЖАВНОСТІ
В УМОВАХ ПРАВОВОЇ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

У статті досліджуються процеси формування управлінської тріади «людина» – «муніципальна людина» – «конституційна людина» як парадигми реалізації засад правової демократичної державності в умовах правової глобалізації. Автори наголошують, що в основі системно-комплексного базису становлення і розвитку демократичної правової державності лежить основоположна сукупність аксіологічних домінант, що супроводжують і забезпечують існування і функціонування людини, її груп та асоціацій, а також розвиток їх конституційно-правового та муніципально-правового статусів. Такий підхід активізує, детермінує, контекстуалізує, координує та рефлексує процеси формування якісно нової управлінської тріади «людина» – «муніципальна людина» – «конституційна людина» та її реалізацію як стратегічного парадигмального напрямку розвитку демократичного суспільства і держави в умовах глобалізації. Це обґрунтовується тим, що саме вона й виступає основоположним ідентифікуючим мегатрендом та функціонально-діяльним механізмом соціально-політичної та управлінсько-нормативної феноменології «демократична правова державність». Ба більше, саме такі настанови лежать й в основі правової глобалізації, яка розглядає феноменології «людина», «конституційна людина», «муніципальна людина» як пріоритетні об'єктно-предметні елементи міжнародно-правового регулювання, що складають не тільки гуманітарно-гуманістичну основу ліберальної демократії, а й її функціонально-діяльну основу, що проявляються у безлічі багатосторонніх міжнародно-правових

договорів, які містять міжнародно-правові зобов'язання держав-учасників відносно визнання, поваги, охорони, захисту, реалізації, гарантування, розвитку та вдосконалення прав, свобод і обов'язків людини.

Здійснено на доктринальному, теоретичному та нормативному рівнях комплексний аналіз змістовного наповнення, ролі і значення проблематики управлінської тріади «людина» – «конституційна людина» – «муніципальна людина». Показано, що з позицій сучасних конституційного і муніципального права держави у тріаді «людина», «конституційна людина» та «муніципальна людина» формується, проявляється та реалізується глибокий філософсько-екзистенційний та морально-нормативний зв'язок абстрактної людини з її системно-основоположними соціальними і правовими статусами в сфері основної та профільної галузі національного права і законодавства (конституційне право), а також опорної галузі національного права і законодавства (муніципальне право), що також володіє системним впливом на інші галузі національного права і законодавства, – які мають прямий вихід на рівень загального міжнародного права (міжнародне публічне право + міжнародне приватне право).

У статті встановлено, що феноменології «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» у своєму становленні та розвитку проходять відповідні етапи, починаючи від концептуальної фіксації, рефлексії, легітимації; потім до формування концепту; далі йде процес формування відповідних феноменів, що згодом, – через відповідний темпоральний період, у результаті належного доктринально-теоретичного обґрунтування, супроводження і початкового нормативно-правового забезпечення феномен трансформується у відповідну феноменологію – при формуванні таких явищ спостерігаються системно-комплексні процеси виникнення і посилення горизонтально-вертикальних управлінських зв'язків між всіма елементами профільної тріади, що їх взаємно посилюють, визначають, детермінують тощо.

У висновках статті вказується, що феноменології «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» у своєму становленні та розвитку проходять відповідні етапи свого розвитку, вдосконалення і перспективної трансформації в межах відповідної державно-інституціональної моделі, бо кожна з наведених феноменологій виступає як статична та динамічна інституція, що володіє стратегічним організаційним та нормативним впливом на існування, функціонування і перспективи розвитку національного конституційного і національного муніципального права.

Ключові слова: демократична правова державність, людина, муніципальна людина, конституційна людина, права людини, управлінська тріада «людина» – «муніципальна людина» – «конституційна людина», публічна влада, місцеве самоврядування, територіальна громада, правова глобалізація.

Mikhailo Baymuratov

*Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Political Sciences and Law,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
Honored Worker of Science and Technology of Ukraine,
Academician of the Ukrainian Academy of Sciences
<https://orcid.org/0000-0002-4131-1070>
e-mail: baymuratov@ukr.net*

Boris Kofman

*Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Political Science and Law,
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky,
Honored Lawyer of Ukraine,
<https://orcid.org/0000-0001-8121-5190>
e-mail: kofmanboris@ukr.net*

Maksym Baymuratov
Master of Law, PhD-Student,
Mariupol State University
<https://orcid.org/0000-0002-3997-7463>
e-mail: baymuratov@ukr.net

**MANAGEMENT TRIAD "PEOPLE" – "MUNICIPAL PEOPLE" –
"CONSTITUTIONAL PEOPLE" AS A PARADIGM OF IMPLEMENTATION OF
THE PRINCIPLES OF DEMOCRATIC STATE RULE IN THE CONDITIONS OF
LEGAL GLOBALIZATION**

The article examines the processes of formation of the management triad "man" - "municipal man" - "constitutional man" as a paradigm for implementing the principles of legal democratic statehood in the context of legal globalization. The authors emphasize that the basis of the systemic and complex basis for the formation and development of democratic legal statehood is the fundamental set of axiological dominants that accompany and ensure the existence and functioning of a person, his groups and associations, as well as the development of their constitutional and legal and municipal and legal statuses. Such an approach activates, determines, contextualizes, coordinates and reflects the processes of formation of a qualitatively new management triad "man" - "municipal man" - "constitutional man" and its implementation as a strategic paradigmatic direction for the development of democratic society and the state in the context of globalization. This is justified by the fact that it is the fundamental identifying megatrend and functional-activity mechanism of the socio-political and administrative-normative phenomenology of "democratic legal statehood". Moreover, it is precisely such guidelines that underlie legal globalization, which considers the phenomenologies of "man", "constitutional man", "municipal man" as priority object-subject elements of international legal regulation, which constitute not only the humanitarian-humanistic basis of liberal democracy, but also its functional-activity basis, which are manifested in a multitude of multilateral international legal treaties that contain international legal obligations of participating states regarding the recognition, respect, protection, defense, implementation, guarantee, development and improvement of human rights, freedoms and duties.

A comprehensive analysis of the content, role and significance of the issues of the administrative triad "man" - "constitutional man" - "municipal man" has been carried out at the doctrinal, theoretical and normative levels. It has been shown that from the standpoint of modern constitutional and municipal law of the state, in the triad "man", "constitutional man" and "municipal man" a deep philosophical-existential and moral-normative connection of an abstract person with his system-fundamental social and legal statuses is formed, manifested and implemented in the sphere of the main and profile branch of national law and legislation (constitutional law), as well as the supporting branch of national law and legislation (municipal law), which also has a systemic impact on other branches of national law and legislation, which have direct access to the level of general international law (public international law + private international law).

The article establishes that the phenomenologies of "man", "constitutional man" and "municipal man" in their formation and development go through the corresponding stages, starting from conceptual fixation, reflection, legitimation; then to the formation of the concept; then follows the process of forming the corresponding phenomena, which subsequently, through the corresponding temporal period, as a result of proper doctrinal and theoretical substantiation, support and initial regulatory and legal support, the phenomenon is transformed into the corresponding phenomenology - during the formation of such phenomena, systemic and complex processes of emergence and strengthening of horizontal-vertical managerial connections between all elements of the profile triad are observed, which mutually reinforce, define, determine, etc.

The conclusions of the article indicate that the concepts-phenomena-phenomenologies of "man", "constitutional man" and "municipal man" are the main factors, manifestations and results of the positive influence of national constitutional law and national municipal law on the systemic and complex macrophenomenology of democratic legal statehood.

It is stated that the phenomenologies of "man", "constitutional man" and "municipal man" are in close philosophical, ontological-logical, theoretical-doctrinal and institutional-integration connection and interaction, which demonstrates their significant organic influence on each other and the ability to act as effective scientific and practical concepts that are capable of acting as axiological, representative, identification and functional components of democratic legal statehood, which have potential for further development and improvement. And this, in turn, not only actualizes and contextualizes further research into specialized phenomenologies, but also determines their application in constitutional and legal and municipal legal practice as strategic and teleological dominants in the activities of public authorities.

It is proven that the phenomenologies of "man", "constitutional man" and "municipal man" in their formation and development go through the corresponding stages of their development, improvement and prospective transformation within the framework of the corresponding state-institutional model, because each of the above phenomenologies acts as a static and dynamic institution that has a strategic organizational and normative influence on the existence, functioning and prospects for the development of national constitutional and national municipal law.

Keywords: democratic legal statehood, man, municipal man, constitutional man, human rights, administrative triad "man" - "municipal man" - "constitutional man", public authority, local self-government, territorial community, legal globalization.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. В основі системно-комплексного базису становлення і розвитку демократичної правової державності лежить основоположна сукупність аксіологічних домінант, що супроводжують і забезпечують існування і функціонування людини, її груп та асоціацій, а також розвиток їх конституційно-правового та муніципально-правового статусів. Такий підхід активізує, детермінує, контекстуалізує, координує та рефлексує процеси формування якісно нової управлінської тріади «людина» – «муніципальна людина» – «конституційна людина» та її реалізацію як стратегічного парадигмального напрямку розвитку демократичного суспільства і держави в умовах глобалізації. Це обґрунтовується тим, що саме вона й виступає основоположним ідентифікуючим мегатрендом та функціонально-діяльним механізмом соціально-політичної та управлінсько-нормативної феноменології «демократична правова державність». Ба більше, саме такі настанови лежать й в основі правової глобалізації, яка розглядає феноменології «людина», «конституційна людина», «муніципальна людина» як пріоритетні об'єктно-предметні елементи міжнародно-правового регулювання, що складають не тільки гуманітарно-гуманістичну основу ліберальної демократії, а й її функціонально-діяльну основу, що проявляються у безлічі багатосторонніх міжнародно-правових договорів, які містять міжнародно-правові зобов'язання держав-учасників відносно визнання, поваги, охорони, захисту, реалізації, гарантування, розвитку та вдосконалення прав, свобод і обов'язків людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які спирається автор. Варто зазначити, що раніше деякими авторами цієї статті проводилося дослідження проблематики формування феноменологій «конституційна людина» та «муніципальна людина» в контекстуалізації їх визначення, ідентифікації та взаємозалежності як новацій в конституційному і муніципальному праві в умовах демократичної правової державності [1]. Але зазначена проблематика є та продовжує бути: А) настільки новою (*фактор інноваційності* – авт.), Б) настільки багатоаспектною і

багаторівневою (*фактор структурно-блокової складності* – авт.), В) поліпредметною, макронаративною, сутнісно-конотаційною (*фактори багатозначності ідентифікаційних ознак, їх суттєвої змістовності та широкого тлумачення додаткових, але важливих характерологічних рис* – авт.), Г) настільки актуальною та важливою для подальшого розвитку стратегічної системи ліберально-демократичних цінностей (*визначально-стратегічний ліберально-демократичний фактор* – авт.), Г') настільки важливою в контекстуалізації формування, розвитку, вдосконалення загальнодемократичних механізмів здійснення публічної влади у всіх її видових різновидах (публічна державна та публічна самоврядна (муніципальна) влада) та активних пошуках нових видів демократичної взаємодії людини, її груп та асоціацій з публічною владою та її центральними інституціями та агентами на місцях (пряма /безпосередня участь виборців у формуванні владних інституцій/, представницька /здійснення публічної влади через обраних представників/ партисипативна /демократія участі/, деліберативна /нарадча демократія/, агрегативна /узгоджувальна демократія/, агональна /демократія взаємного визнання/ форми демократії тощо) (*стратегічно-технологічний ліберально-демократичний фактор* – авт.), Д) на яких й базується демократична правова державність (*фактор ідентифікаційно-опорної терміносистеми в системі сучасної державності* – авт.), – Е) що вона об'єктивно (у контексті подальшого соціально-правового і державно-правового розвитку і вдосконалення діяльності інституційної основи суспільства і держави) і суб'єктивно (у контексті розвитку людини, її груп та асоціацій та вдосконалення інституцій громадянського суспільства) потребує подальших поглиблених досліджень та комплексного і системного аналізу (*фактор доктринально-теоретичної актуальності, інноваційної обґрунтованості, апріорної продуктивності та соціальної результативності* – авт.).

В основі методології такого аналізу, на нашу думку, лежить відповідна послідовність використання наявних методів наукового пізнання для дослідження об'єктно-предметних явищ, що виникають, формуються, складаються і проявляються в процесі демократизації суспільного та державного життя, здійснюючи на такий процес суттєвий управлінсько-нормативний вплив, а також повсякденні і перспективні поведінково-діяльнісні фактори визнання, сповідування, формування, використання, реалізації та гарантування гуманітарно-гуманістичних цінностей (місцеве самоврядування, права людини, виборче право і технології, формування поведінкових та діяльнісних настанов людини, її груп та асоціацій в процесі реалізації важливих обставин їх життєвого циклу /людина/ або циклу діяльності /групи, асоціації/ тощо) у їх усвідомленні та розумінні як відповідних моральних, ідеологічних, атитюдно-габітусних (поведінково-діяльнісних), – а звідси поведінково-нормативних і діяльнісно-нормативних орієнтирів, телеологічних доміант, соціальних ітерацій, теоретичних концептів, правових норм, нормативно-облігаторних стандартів, що спираються на соціально-сферні дискурси існування і функціонування людини в локальному соціумі, – для соціально-демократичного розвитку та його вдосконалення, а також своєрідних ідентифікаційних маркерів (ознак, рис, стандартів) такої динаміки.

Отже, спочатку треба усвідомити і зрозуміти, що вся проблематика становлення і динаміки феноменологій «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» обертається навколо прав, свобод і обов'язків абстрактної людини, що в умовах демократичної правової державності набувають опорного, а звідси – й визначального і стратегічного значення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є наукове обґрунтування ролі управлінської тріади «людина» – «муніципальна людина» – «конституційна людина» як парадигми реалізації засад правової демократичної державності в умовах правової глобалізації. Реалізація цієї мети дозволяє не лише розширити теоретичне розуміння профільної управлінської тріади, але й створити праксеологічне підґрунтя для розробки конкретних рекомендацій для органів публічної влади щодо підвищення охорони і

захисту прав і свобод людини, її груп та асоціацій.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Є загальновідомим, що питання визнання, легалізації, реалізації, охорони, захисту, гарантування та розширення і вдосконалення прав і свобод людини (особистості) і громадянина саме державою, а точніше її публічною владою, що діє на основі законодавства держави (*фактор легальності* – авт.), від її імені (*фактор легітимності* – авт.) та за її дорученням (*фактор управління* – авт.) є не тільки основоположною, а й магістрально-повсякденною і магістрально-перспективною ознакою сучасної демократичної правової державності. Звідси прискіпливий інтерес науковців та широких верств населення до цієї проблематики носить мотивований, обґрунтований, причому як доктринальний, так й праксеологічний характер, бо саме він має прямий вихід на конкретні аспекти життєдіяльності кожної людини, її груп та асоціацій, що тісно переплітаються не тільки з настановами моралі та іншими соціальними нормами, а й органічно входять до системного комплексу горизонтально-вертикальних зав'язків, що виникають в сфері взаємодії людини, її груп та асоціацій з органами публічної влади держави, включаючи й діяльність органів місцевого самоврядування /далі – МСВ/, на всіх рівнях їх функціонування.

Ба більше, варто зазначити, що профільна проблематика не тільки і не стільки формує гуманітарно-гуманістичну парадигму державної діяльності в сфері управління та реалізації компетенційних повноважень органів публічної влади (формування конституційно-правового статусу людини на рівні держави та його гарантування через інституційну спроможність органів публічної державної влади, а практична реалізація, охорона, захист на рівні локального соціуму, в умовах МСВ та в межах локальної територіальної людської спільноти – територіальної громади /далі – ТГ/ за допомогою цілеспрямованої діяльності органів МСВ в процесі реалізації ними своїх компетенційних повноважень), – а й виступає своєрідною візитівкою та візуалізацією сучасної демократичної правової державності та складних інтеграційно-самоврядних та інтеграційно-державницьких процесів, що проходять, реалізуються, розвиваються та вдосконалюються в її межах.

Разом з тим, варто зазначити, що проблематика прав і свобод людини, не зважаючи на свою стратегічну важливість в силу: а) своєї природної актуальності (*гуманістичний критерій* – авт.), б) екзистенційної змістовності (*життєво визначальний критерій* – авт.), в) праксеологічного навантаження (*габітусний критерій* – авт.), г) компетенційної забезпеченості (*управлінсько-реалізаційний критерій* – авт.), г') повсякденної оптимальності (*філософсько-становий критерій* – авт.) і д) ефективної результативності (*прогностичний критерій* – авт.), е) у результаті наявності свого повсякденного дискурсу, що сформувався через перманентне обговорення, застосування, використання, формування поведінкових наративів та конотаційних поведінково-діяльнісних настанов завдяки соціальній ітерації в державно-правовій та муніципально-правовій реальності (*ординарно-повсякденний критерій* – авт.) на жаль незаслужено набула об'єктивно спрощеного та утилітарного розуміння. Саме тому поза неї залишаються багато важливих і складних проблем, в тому числі й управлінсько-нормативної властивості, що дають можливість з онтологічних та аксіологічних позицій визначити її, по-перше, неминуще і, по-друге, конституююче значення для стабільного існування та функціонування конкретної особистості, соціуму і держави (*стратегічний рівень державного управління, що базується на відповідній телеологічній домінанті* – авт.), а також їх загального сталого розвитку в належних повсякденних умовах соціально-політичної та соціально-економічної злагоди (*тактичний рівень державного управління, що базується на відповідній телеологічній домінанті* – авт.).

До однієї з таких проблем відноситься відносно нова, але дуже складна і суперечлива проблематика визначення характерологічних рис понять «людина», «конституційна людина» та «муніципальна людина».

Визначаючи на доктринальному, теоретичному та нормативному рівнях змістовне

наповнення, роль і значення проблематики управлінської тріади «людина» – «конституційна людина» – «муніципальна людина» варто усвідомлювати і розуміти, що:

- по-перше, з позицій сучасних конституційного і муніципального права держави у тріаді «людина», «конституційна людина» та «муніципальна людина» формується, проявляється та реалізується глибокий філософсько-екзистенційний та морально-нормативний зв'язок абстрактної людини з її системно-основоположними соціальними і правовими статусами в сфері основної та профільної галузі національного права і законодавства (конституційне право), а також опорної галузі національного права і законодавства (муніципальне право), що також володіє системним впливом на інші галузі національного права і законодавства, – які мають прямий вихід на рівень загального міжнародного права (міжнародне публічне право + міжнародне приватне право) (*екзистенційно-правова складова* – авт.);

- по-друге, з позицій сучасного конституційного права, що функціонує в умовах глобалізації та особливо її нової форми – глобалізації правової (*конституційно-правова складова* – авт.);

- по-третє, з позицій сучасного муніципального права держави, що проходить етап свого галузевого становлення, формування, розвитку і вдосконалення, набуваючи статусу не тільки галузі національного права і законодавства, але й статусу окремої та нової галузі міжнародного публічного права [2] (*муніципально-правова складова* – авт.);

- по-четверте, з позицій взаємодії, взаємовпливу і взаємозв'язку сучасного національного конституційного права та сучасного національного муніципального права, що органічно включають загальні та спеціальні конституційно-правові та муніципально-правові цінності, логічно пов'язану між собою систему принципів і норм, об'єктів правової регламентації та регулювання, міжнародні стандарти прав людини та міжнародні стандарти МСВ (*інтеграційно-кумулятивна складова* – авт.);

- по-п'яте, з позицій впливу принципів і норм сучасного національного конституційного права, як єдиної основоположної і профілюючої галузі національного права і законодавства, на становлення, розвиток і вдосконалення норм інших галузей національного права і законодавства та сучасного національного муніципального права, що своїми принципами і нормами не тільки «підсилює» норми національного конституційного права та фактично продовжує їх розвиток в сфері повсякденного існування і функціонування людини, її груп та асоціацій (тобто, фактично виступає своєрідним «полігоном» для реалізації та визначення оптимальності і ефективності норм національного конституційного права), а й багато в чому детермінує процеси нормопроекування і нормотворчості навколо розвитку і вдосконалення таких конституційних норм, – завдяки чому розвивається і вдосконалюється саме національне муніципальне право і муніципальне законодавство (*синергійно-впливова складова* – авт.);

- по-шосте, з позицій впливу принципів і норм сучасного національного конституційного права та сучасного національного муніципального права на формування загального міжнародного права (міжнародне публічне право + міжнародне приватне право) [2] (*міжнародно-облігаторна складова* – авт.), коли: а) принципи і норми цих галузей, а також їх колись «абсолютні» об'єкти правової регламентації і правового регулювання запозичуються міжнародною спільнотою, як об'єкти міжнародно-правового регулювання, – і б) через механізми міжнародного нормотворення (міжнародне нормопроекування + міжнародна нормотворчість), в) за допомогою міжнародного договірної права включаються до норм міжнародних міждержавних багатосторонніх договорів г) у вигляді норм-міжнародно-правових зобов'язань держав-підписантів, г) які вони повинні відтворити в своєму національному законодавстві, використовуючи механізм національної імплементації норм міжнародного права в національне законодавство, д) легалізуючи таким чином їх для внутрішньодержавних суб'єктів права, включаючи й органи публічної влади, що їх будуть

реалізовувати, охороняти, захищати, гарантувати їх реалізацію на практиці в своїй повсякденній діяльності;

- по-сьоме, з позицій формування соціальної, в тому числі й правової ітерації (в контексті повторюваності та закріплення у свідомості людини, її груп та асоціацій відповідних правил поведінки в соціумі, що є доброякісними з моральної та нормативної точок зору, а також виконання правових настанов щодо належної поведінки, що містять правові норми), що по великому рахунку забезпечує реалізацію принципів і норм сучасного національного конституційного права та сучасного національного муніципального права (*багатоаспектно-ітераційна складова* – авт.);

- по-восьме, з позицій взаємодії, взаємовпливу і взаємозв'язку сучасного національного конституційного права та сучасного національного муніципального права, а також розуміння процесів формування людського потенціалу, проблематика управлінської тріади «людина» – «конституційна людина» – «муніципальна людина» не тільки демонструє її структурну архітектуру а й будує логічний процес формування і розвитку правового статусу людини, її груп та асоціацій, що включає муніципально-правовий і конституційно-правовий статус наведених суб'єктів (*гуманістично-потенційна складова* – авт.);

- по-дев'яте, з позицій взаємодії, взаємовпливу і взаємозв'язку сучасного національного конституційного права та сучасного національного муніципального права, реалізація норм яких включає велику кількість рольових різностатусних позицій людини, її груп та асоціацій, проблематика управлінської тріади «людина» – «конституційна людина» – «муніципальна людина» набуває суттєвої ролі та значення не тільки в реалізації вже устояних рольових позицій, а й в контексті формування нових профільних позицій, що пов'язані з модернізацією та трансформацією муніципально-правової та конституційно-правової реальності, що формується в умовах муніципальної та конституційної реформ (*статусно-рольова складова* – авт.);

- по-десяте, з позицій взаємодії, взаємовпливу і взаємозв'язку сучасного національного конституційного права та сучасного національного муніципального права, що володіють стратегічним психо-психологічним дискурсом, який детермінує муніципально-правову та конституційно-правову поведінку та відповідні дії людини, її груп та асоціацій, проблематика управлінської тріади «людина» – «конституційна людина» – «муніципальна людина» актуалізує та стимулює формування різноманіття поведінково-діяльнісних форм та форм реалізації профільного психологічного дискурсу, особливо в умовах демократизації соціального і державного життя (*поведінково-психологічна та діяльнісно-психологічна складова* – авт.);

- по-одинадцяте, з позиції феноменології синергетичної взаємодії проблематика управлінської тріади «людина» – «конституційна людина» – «муніципальна людина», – коли сукупний ефект від взаємодії наведених елементів профільної тріади в соціально-муніципальному та соціально-державному просторі значно перевищує суму індивідуального існування та функціонування кожного з них, створюючи нові властивості, яких немає в окремих частинах синергетичної системи, що часто описується принципом «ціле більше, ніж сума його частин», – що спираються на соціально-психологічні механізми кооперації, нелінійності, самоорганізації, міждисциплінарності та проявляються в різних формах індивідуальної, групової та асоціативної поведінки (*синергетично-формалізуюча складова* – авт.).

При цьому, особливо важливо акцентувати увагу на тому, що будь-який підхід, що позначений вище, на пряму має відношення, а також здійснює вплив на формування характерологічних рис понять-феноменологій «людина», «конституційна людина» та «муніципальна людина».

Отже, ми вважаємо, що наведена проблематика є не тільки опорною, а й володіє імперативно-функціональною характеристикою по відношенню до інших проблем і питань

існування та функціонування як сучасної державності в її демократично-правовій моделі, так й міжнародної спільноти держав, як добровільного договірно-нормативного об'єднання демократичних акторів (суб'єктів), що віддають пріоритет гуманітарно-гуманістичним настановам та демократичним цінностям людського (індивідуального, групового та асоційованого) існування, а також функціонування соціального і державного розвитку та визнають їх єдиним можливим вектором подальшого його існування та вдосконалення.

При цьому варто мати на увазі, що імперативно-функціональна характеристика цієї проблематики проглядається вже у дефінітивному визначенні понять-феноменологій «людина», «конституційна людина» та «муніципальна людина».

Визначаючи феноменологію «Людина», Велика Українська енциклопедія [6] бачить її у декількох іпостасях, а саме як:

1) представник людства – наділена інтелектом соціальна істота, суб'єкт суспільно-історичної діяльності та культури (*на наш погляд, цивілізаційно-глобальна ознака – авт.*);

2) унікальна серед відомих жива істота виду *Homo sapiens*, біологічно неспеціалізована, здатна мислити й вербально спілкуватися, створювати штучне середовище існування, свідомо й цілеспрямовано перетворювати світ і саму себе, накопичувати і транслювати особистий і колективний досвід, усвідомлювати власну смертність, бути носієм релігійного, етичного, естетичного світовідношення (*на наш погляд, свідомо-соціальна ознака – авт.*);

3) істота, що вважається вищим щаблем еволюції живих організмів на Землі (*на наш погляд, біологічна ознака – авт.*).

Разом з тим, на наш погляд, найбільш наглядною та раціональною виступає ознака людини, що характеризує її у соціально-нормативній системі координат, яка враховує, що вона;

- по-перше, біологічна істота, невід'ємна частина довкілля, існування якої залежить від нього та ним детермінується (*на наш погляд, біологічна ознака – авт.*);

- по-друге, соціальна істота, що полодіє розумовими здібностями та має індивідуальну, групову та колективну свідомість – звідси виступає як особистість (*на наш погляд, соціальна ознака – авт.*);

- по-третє, фізична особа, що володіє відповідним правовим станом, тобто: а) громадянством (володіє відповідними правами, свободами і обов'язками, що забезпечують їй стійкий взаємний нормативно-правовий зв'язок з патримоніальною (батьківською) державою), б) іноземний громадянин (такі зв'язки існують з іншою державою), в) апатрид (таких зав'язків не існують взагалі), г) біженець (такі зав'язків також не існують в результаті добровільного або примусового вигнання такої особи з території патриманіальної (батьківської) держави) тощо (*на наш погляд, нормативна ознака – авт.*).

Отже, можна стверджувати, що: по-перше, всі наведені ознаки є характерними та іманентно належать одній людині; по-друге, кожна ознака володіє глибокою філософською характеристикою, що пов'язує між собою їх ідентифікаційні риси у єдиному органічному та екзистенційному зв'язку; по-третє, кожна з ознак людини свідчить про формування системного комплексу рис, що характеризують її з відповідної сторони, що має суттєве інституційне значення та відіграє вирішальну соціальну роль в її існуванні та функціонуванні в межах державно організованого соціуму; по-четверте, наведені риси людини володіють суттєвим релятивістським потенціалом, що дає реальну можливість їх взаємного впливу один на одного; по-п'яте, наведені риси людини апіорі детермінують формування почуття інтерсуб'єктивності у людини, а також її груп і асоціацій через формування і реалізацію загальних телеологічних домінант їх існування і функціонування в локальному соціумі. Ба більше, саме феноменологія «людина» виступає «запускаючим» фактором і основоположним елементом у формуванні управлінської тріади «людина» – «муніципальна людина» – «конституційна людина» та іманентною умовою її реалізації як стратегічно-парадигмального

напряму розвитку демократичного суспільства і держави в умовах глобалізації, бо стратегічною основою їх існування виступають права, свободи і обов'язки людини в їх державній та міжнародній інтерпретаціях.

У своїй науковій статті «Феноменологія «конституційна людина»: до розуміння нормативно-параметральних ознак, ролі і значення в формуванні демократичної правової державності» вітчизняні дослідники-конституціоналісти та муніципалісти М.О. Баймуратов та Б.Я. Кофман вказують на те, що в основі профільної феноменології «конституційна людина» лежить: а) об'єктивізація, актуалізація, оптимізація, контекстуалізація необхідності концептуального обґрунтування правового статусу людини, особистості і громадянина в конституційному праві саме за умов глобалізації, б) включаючи, насамперед, й її правову форму, в) за допомогою комплексу доктринально-теоретичних знань, накопичених відносно об'єкту дослідження та г) з використанням нових і новітніх загальнодемократичних та гуманістично-гуманітарних надбань сучасного конституційного права (формування четвертого, п'ятого, шостого покоління прав людини), що г) базується на основоположних засадах демократичної правової державності [3, с.168]. Отже, можна констатувати, що даний підхід характеризується:

а) *врахуванням об'єктивних тенденцій*, що спостерігаються в конституційно-правовій реальності;

б) *використанням наукових методів пізнання* профільної реальності;

в) *постановкою наукового завдання* щодо концептуального обґрунтування правового статусу людини, особистості і громадянина в конституційному праві саме за умов глобалізації;

г) *прямою акцентуацією уваги на правовому просторі*, де й пріоритетно і однозначно реалізуються доктринально-теоретичні та праксеологічно-функціональні настанови і процеси формування профільного правового статусу людини, особистості і громадянина;

г') *чіткою вказівкою на джерельну базу* щодо об'єктно-предметної бази дослідження;

д) *визначенням засад використання* новітніх і найсучасніших технологічних засобів в національному конституційному праві;

е) *визначенням висновка* відносно того, що всі наведені характерології базуються на основоположних засадах демократичної правової державності. Такий підхід визначається системно-комплексним підходом, що дозволяє досить чітко і оптимально визначити параметральні-ідентифікаційні ознаки цієї складної і синтетично-понятійної профільної терміносистеми «конституційна людина».

Вітчизняний дослідник Р.М. Хван, своєю чергою, вважає, що його доктринальний підхід до розуміння феноменології «конституційна людина»: а) *характеризується більшою суттєвою онтологією*, що враховує ознаки, характерні для розуміння профільної феноменології, які запропоновані названими вище представниками конституційної доктрини, б) *відрізняється більшим глибоким теоретичним підходом, аксіологічними та функціональними характеристиками*, а також в) *організаційним та організаційно-правовим супроводженням і забезпеченням* [7].

Отже, він пропонує розуміти феноменологію «конституційна людина» як: а) особливу системно-комплексну форму правового статусу (*на наш погляд, статусно-правова ознака* – авт.), б) що визначає людину як реального носія системного комплексу конституційних прав, свобод і обов'язків (*на наш погляд, визначально-біхевіористична ознака* – авт.), в) які напряму реалізуються на локальному рівні соціуму, в умовах місцевого самоврядування, в межах територіальної громади, в філософському стані повсякденності (*на наш погляд, локально-сферна і самоврядно-повсякденна ознака* – авт.), г) через самостійну діяльність людини, її груп та асоціацій (*поведінково-діяльнісна ознака* – авт.), г) за допомогою органів публічної державної та публічної самоврядної влади (*на наш погляд, публічно-владна ознака* – авт.), д) що забезпечують належні, оптимальні та ефективні заходи охорони, захисту,

гарантування реалізації такого статусу (*на наш погляд, охоронювально-захисна ознака* – авт.), е) що передбачений конституцією держави та її міжнародно-правовими зобов'язаннями (*на наш погляд, законодавчо-облігаторна ознака* – авт.).

Разом з тим, він вважає, що наявність тільки таких абсолютно конституційних підходів до визначення феноменології «конституційна людина», та відсутність усвідомлення визначальної ролі і значення феноменології муніципалізму, що визначає та детермінує повсякденне життя будь-якої людини, особливо в процесі її існування і функціонування, а також формування, функціонування і реалізації її прав і свобод, їх подальшого розвитку і вдосконалення, – не стільки констатує стан, що склався, скільки актуалізує та інтенсифікує доктринальні дослідження в цій сфері, а й робить такі пошуки доктринально, теоретично і праксеологічно обґрунтованими, детермінованими, необхідними та своєчасними [7]. Звідси, на нашу думку, й впливає визначальна роль і значення феноменології «муніципальна людина», що є логічною константою муніципалізму, по-перше, у формуванні феноменології «конституційна людина» і, по-друге, її інституційна роль у формуванні демократичної правової державності. Ба більше, саме феноменологія «муніципальна людина» виступає каталізатором і необхідною умовою, враховуючи саме на суто локальний характер соціалізації людини, її груп та асоціацій, включаючи й її ітераційні засади, – формування більш складного і багаторівневого феномену/феноменології «конституційна людина»

Отже, наведений підхід характеризується інтеграційним підходом, що:

- однозначно вказує на органічний, логічно обґрунтований зв'язок між вказаними феноменологіями «конституційна людина» і «муніципальна людина», причому,

- такий зв'язок може бути охарактеризований двояко, – зазвичай, в розумінні історичної ретроспективи феномен «муніципальна людина» передував виникненню та сприяв формуванню феномену «конституційна людина»;

- але в розумінні сучасної державності, – феномен/феноменологія «конституційна людина» виступає опорним та визначальним, сприяючи формуванню, реалізації, розвитку і вдосконаленню феномену/феноменології «муніципальна людина» – через легалізацію державою і легітимацію жителями-членами територіальних громад системи місцевого самоврядування, демократичних інституцій, що супроводжують самоврядні процеси, включаючи й формування органів публічної влади (локальні та загальнодержавні) та заміщення посад в інституті посадових осіб локальної демократії і всієї держави, питання референдумних процедур тощо;

- ба більше, саме феноменологія «конституційна людина» містить в собі внутрішній управлінсько-функціональний та телеологічно-динамічний потенціал розвитку і вдосконалення феноменологія «муніципальна людина» через розвиток, співвідношення і координацію відповідних перспектив супроводження і забезпечення конституційно-правового і муніципально-правового просторів.

На продуктивну думку вітчизняного дослідника О.О. Боярського, феномен/феноменологія «муніципальна людина» характеризується ознаками більш локальної ідентичності, нормативної самостійності та пріоритетним використанням ознаки ініціативності з боку людини-жителя і одночасно члена територіальної локальної людської спільноти (громади) та груп і асоціацій такої людини, що виникають, формуються, інституціоналізують, існують та функціонують на рівні такої громади. Він вважає, що «муніципальна людина» – це фізична особа, що володіє різним правовим станом (громадянство, іноземство, апатризм, біженство та ін.), але не зважаючи на нього *свідомо та ініціативно* (курсив наш. – М.Б.; Б.К.; М.Б.) здійснює свій життєвий цикл в умовах повсякденності у рамках територіальної спільноти людей (ТГ), об'єднаних загальними географічними, історичними та сучасними екзистенційними інтересами, цінностями і потребами, що можуть бути реалізованими тільки в умовах МСВ, завдяки спільній синергетичній діяльності людини в межах ТГ та громадянського суспільства, завдяки

діяльності органів МСВ та інших суб'єктів і органів, які входять до його системи, що здійснюється на принципах самоорганізації, самодіяльності, самокерованості та самоврядування, з метою створення належних умов для супроводження і забезпечення існування та функціонування людського осередку, що має телеологічну домінують щодо продовження існування та подальшого розвитку людської цивілізації в умовах державно організованого соціуму [4, с. 117].

Порівняльна характеристика наведених профільних понять свідчить про те, що до магістральних параметрально-ідентифікаційних ознак формування, розвитку та практичного застосування феноменологій «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» відносяться наступні ознаки-тенденції:

– профільні феноменології базуються на філософській константі, що наріжним камінням побудови демократичної правової державності виступає визнання, легалізація, регламентація, регулювання, охорона, захист, гарантування державою конституційних прав і свобод людини і громадянина та сприяння їх легітимації серед інших суб'єктів національного конституційного права та національного муніципального права (*на наш погляд, легально-легітимістська гуманістична ознака-тенденція* – авт.);

– феноменології «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» у своєму становленні та розвитку проходять відповідні етапи, починаючи від концептуальної фіксації, рефлексії, легітимації; потім до формування концепту; далі йде процес формування відповідних феноменів, що згодом, через відповідний темпоральний період, у результаті належного доктринально-теоретичного обґрунтування, супроводження і початкового нормативно-правового забезпечення феномен трансформується у відповідну феноменологію – при формуванні таких явищ спостерігаються системно-комплексні процеси виникнення і посилення горизонтально-вертикальних управлінських зв'язків між всіма елементами профільної тріади, що їх взаємно посилюють, визначають, детермінують тощо (*на наш погляд, релятивістська-управлінська ознака-тенденція* – авт.);

- конституційна формалізація і легалізація кола конституційних прав і свобод людини і громадянина, що врегульовано розділом II Конституції України 1996 р. [5] (*на наш погляд, конституційно-легальна ознака-тенденція* – авт.), виходить з того, що вони: а) пов'язані з природним існуванням людини (*екзистенційний критерій*–авт.); б) характеризуються соціальною індивідуальною, груповою і колективною цінністю, оскільки фактично володіють природженою властивістю людського існування, груп і інших асоціацій людей (*аксіологічний критерій* – авт.); в) мають перманентну повсякденну актуальність, бо без їх використання є неможливою реалізація життєвого циклу людини (*повсякденно-системний критерій* – авт.); г) носять системно-об'єктивний та постійно-контекстуалізований характер, адже використання конституційних прав і свобод, що лежать в основі конституційно-правового і муніципально-правового статусу людини, виступає як одна із невід'ємних характеристик сутності людини (*онтологічний критерій* –авт.); г) конституційні права і свободи людини, тобто її конституційно-правовий статус реалізуються в умовах МСВ, в межах ТГ, та в філософському стані повсякденності, – тобто, фактично в муніципальному нормативному просторі, що створює складний міжгалузевий механізм реалізації норм конституційного права в межах соціально-територіального простору та темпорально-предметного континууму, де діє муніципальне право (*біхевіористично-просторовий критерій* – авт.);

- феноменології «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» у своєму становленні та розвитку проходять відповідні етапи свого розвитку, вдосконалення і перспективної трансформації в межах відповідної державно-інституціональної моделі, бо кожна з наведених феноменологій виступає як інституційно-статична та інституційно-динамічна інституція, що володіє стратегічним організаційним та нормативним впливом на існування, функціонування і перспективи розвитку національного конституційного і

національного муніципального права (*на наш погляд, основоположно-інституційна ознака-тенденція* – авт.);

- феноменології «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» у своєму становленні та розвитку проходять відповідні етапи розвитку і набувають ознаки міжнародної легалізації та легітимації – через, по-перше, міжнародне договірне право, що містить велику кількість міжнародних багатосторонніх міждержавних та міжурядових договорів щодо легалізації прав, свобод і обов'язків людини, її груп та асоціацій, а також формування і визнання конституційно-правового і муніципально-правового статусу наведених суб'єктів на загальнодержавному рівні та на рівні міжнародної спільноти держав (через виконання відповідних міжнародно-правових зобов'язань профільного характеру); по-друге, через конкретне виконання вказаних зобов'язань на внутрішньодержавному рівні через практичні дії відповідних уповноважених суб'єктів публічної влади – як публічної державної, так й публічної муніципальної (самоврядної) влади (*на наш погляд, міжнародно-легальна ознака-тенденція* – авт.);

- феноменології «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» володіють суттєвим нарративним і конотаційним потенціалом, що відповідним чином демонструє сутнісне значення та змістовну наповненість функціоналу публічної влади, що не тільки сприймається громадянами, а й всім населенням держави та детермінує активні процеси усвідомлення і розуміння ролі і значення кожної з таких феноменологій, їх вплив на формування індивідуальної, групової та колективної свідомості (правосвідомості) (*на наш погляд, нарративно-конотаційна ознака-тенденція* – авт.).

Наведені висновки є не тільки реально обґрунтованими та аргументованими, але й підкріплюються як нормативно, так й праксеологічно, бо витікають з наступних настанов:

– по-перше, з особливої значущості конституційних прав і свобод людини. Хоча їх перелік є досить значущим по кількості та по змістовності, вони безумовно і однозначно належать до «вітальних», іманентно-функціональних прав людини, бо їх особлива важливість та екзистенційний характер детермінують, супроводжують і забезпечують повсякденне життя, існування і здоров'я людини, стабільне проходження нею свого життєвого циклу. Отже, вони на органічній основі реалізуються на локальному рівні існування людини в межах локальної територіальної людської спільноти (ТГ), ба більше, – виходячи з локального місця реалізації, конституційні права і свободи логічно, конотаційно і нарративно трансформуються в муніципальні права і свободи (*на наш погляд, фундаментально-вітальна складова* – авт.);

– по-друге, наведені правоположення повністю відповідають нормативно-діяльній парадигмі, що склалась для конституційних прав і свобод людини і громадянина, ними унормована, регламентована і врегульована, через них реалізується, створюючи ефективний та оптимальний на цей час правовий статус, – але треба чітко усвідомлювати і розуміти, що така нормативно-діяльнісна парадигма практично реалізується в єдиному можливому варіанті – на локальному рівні соціуму в зоні пріоритетної дії норм муніципального права (*на наш погляд, парадигмально-технологічна складова* – авт.) – а саме: а) кожному гарантується право знати свої права і обов'язки (ст. 57 Конституції України) (*функціональний аспект* – авт.); б) кожен має право на відшкодування за рахунок держави чи органів МСВ матеріальної та моральної шкоди, завданої незаконними рішеннями, діями чи бездіяльністю органів державної влади, ОМСВ, їх посадових і службових осіб при здійсненні ними своїх повноважень (ст. 56 Конституції України) (*облігаторний аспект* – авт.); в) кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій та бездіяльності органів державної влади, ОМСВ, посадових і службових осіб (ст. 55 Конституції України) (*правозахисний аспект* – авт.); г) кожен має право на правову допомогу (ст. 59 Конституції України) (*праводопоміжний аспект* – авт.); г) всі наведені тут аспекти у своєму підсумку фактично створюють відповідний «безпековий простір», в якому людини завдяки своїм

конституційним правам, свободам і обов'язкам та через відповідну організаційну та компетенційно-нормативну діяльність органів публічної влади щодо їх визнання, реалізації, охорони, захисту, гарантування реалізує свої екзистенційні потреби, конотаційні настанови, праксеологічні наративи та інтереси (Розділи II, IV, V, VI, VII, VIII, XI, XII Конституції України). При цьому треба усвідомлювати і розуміти, що наведені права, свободи і обов'язки мають суто локальний характер своєї реалізації, тому повинні інтерпретуватися через призму локалізму в розумінні його настанов, засад, пріоритетів (*загально-безпековий аспект* – авт.);

– по-третє, всі конституційні права і свободи людини тісно переплітаються та знаходяться поміж собою в синергічному зв'язку, а також з іншими правами людини (міжвидові права – авт.), які на сьогодні мають статус конституційних прав або ще не мають такого, або часто-густо виступають у статусі «законних інтересів людини»: наприклад, право на задоволення основних потреб; право на безпеку; право на інформативність; право вибору; право бути вислуханим; право на відшкодування; право на споживчу освіту; право на здорове природне середовище тощо. Але при цьому треба враховувати, що саме вони виникають у нормативному просторі муніципального права, тому й можна стверджувати, що саме воно детермінує, впливає, каталізує подальший розвиток і вдосконалення норм конституційного права (*на наш погляд, комплексно-синергійна складова* – авт.);

– по-четверте, конституційно-правовий статус людини виступає легально визнаним об'єктом міжнародно-правового регулювання, що знаходить свій прояв в тому, що саме права і свободи людини є основоположним об'єктом міжнародного співробітництва держав (Преамбула Статуту ООН), в той же час простір місцевого самоврядування визнаний на міжнародному рівні як простір реалізації таких прав і свобод людини, її груп та асоціацій (Європейська хартія місцевого самоврядування 1985 р.) (*на наш погляд, міжнародно-інтеграційна складова* – авт.);

– по-п'яте, національне конституційне право та національне муніципальне право формують в сфері прав і свобод людини, її груп та асоціацій загальний нормативний простір симбіотичної властивості, що своєю чергою, сприяє формуванню синергічного концепту взаємодії, взаємозв'язку, взаємопроникнення між ними постійної темпоральної дії, що напряду, визначально і суттєво впливає на формування демократичної правової державності у її гуманістично-гуманітарному розумінні, призначенні і реалізації (*на наш погляд, гуманітарно-просторова складова* – авт.);

– по-шосте, саме національне конституційне право та національне муніципальне право формують в межах локального соціуму найважливіші психологічні феномени демократичної правової державності – *конституційну свідомість (правосвідомість)* у вигляді індивідуальних, групових та колективних її форм, на базі якої виникає конституційна психологія, що детермінує поведінково-діяльнісні настанови людини в локальному соціуму, і одночасно, на рівні держави, а також *муніципальну свідомість (правосвідомість)* також у вигляді її індивідуальних, групових та колективних форм, на базі якої виникає муніципальна психологія, що лежить в основі правомірної поведінки та діяльності людини, її груп та асоціацій в межах локального соціуму, в умовах МСВ та в філософському стані повсякденності (*на наш погляд, засадниче-психологічна складова* – авт.).

Звідси можна зробити висновок стратегічно-методологічної властивості, що поняття-феномени-феноменології «людина», «конституційна людина» і «муніципальна людина» виступають основними чинниками, проявами та результатами позитивного впливу національного конституційного права та національного муніципального права на системну і комплексну макрофеноменологію демократичної правової державності.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі узагальнення викладеного вище, можна дійти наступних висновків відносно того, що феноменології «людина», «конституційна людина» та «муніципальна людина» знаходяться між собою у тісному філософському, онтологічно-логічному,

теоретико-доктринальному та інституційно-інтеграційному зв'язку та взаємодії, що демонструє їх суттєвий органічний вплив одну на іншу та можливість виступати ефективними науково-практичними концептами, що здатні виступати аксіологічними, презентативними, ідентифікаційними та функціональними складовими елементами демократичної правової державності, що володіють потенційними можливостями для подальшого розвитку і вдосконалення. А це, своєю чергою, не тільки актуалізує і контекстуалізує подальші дослідження профільних феноменологій, а й детермінує їх застосування у конституційно-правовій та муніципально-правовій практиці як стратегічно-телеологічних домінант в діяльності органів публічної влади.

Список використаних джерел

1. Баймуратов М., Кофман Б. «Конституційна людина» та «Муніципальна людина»: проблема визначення, ідентифікації та взаємозалежності феноменологій як інновацій у конституційному та муніципальному праві в умовах демократичної правової державності. *Науковий збірник «InterConf»*. 2024. № 208. С. 91–100. URL: <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/6662>
2. Баймуратов М. О., Кофман Б. Я. Міжнародне муніципальне право як галузь міжнародного публічного права: до питання формування галузі. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля*. Серія: Право. 2021. № 2. С. 7–31. DOI: 10.32342/2709-6408-2021-2-3-1 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vunobpr_2021_2_3
3. Баймуратов М. О., Кофман Б. Я. Феноменологія «конституційної людини»: до розуміння нормативно-параметричних ознак, ролі та значення у формуванні демократичної правової державності. *Національні інтереси України*. 2024. № 1. С. 151–170. DOI: 10.52058/3041-3041-1793-1(1)-151-170 URL: <https://ntz.com.ua/index.php/ntz/article/view/1793>
4. Боярський О. О. Становлення феноменології муніципальної людини в рамках громадянського суспільства та держави. *Вісник Київського університету права*. 2020. № 2. С. 110–118. DOI: 10.36695/2219-5521.2.2020.19 URL: <http://chasopis.kiev.ua/nomer-2-2020/>
5. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
6. Пазенок В. С. Людина. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua/Людина>.
7. Хван Р. М. Феноменологія «конституційної людини» та її роль і значення у розумінні пріоритету прав людини як іманентного елемента демократичної правової державності. *Незалежність України: права людини та національна безпека: матеріали V міжнар. наук.-практ. конф.* (Львів, 4 квіт. 2025 р.). 2025. С. 213–218. URL: <http://www.lvduvs.edu.ua/nauka/konferentsiyi.html>.

References

1. Baimuratov, M., & Kofman, B. (2024). «Konstytutsiina liudyna» ta «Munitsypalna liudyna»: problema vyznachennia, identyfikatsii ta vzayemozalezhnosti fenomenolohii yak innovatsii u konstytutsiinomu ta munitsypalnomu pravi v umovakh demokratychnoi pravovoi derzhavnosti ["Constitutional person" and "Municipal person": the problem of definition, identification and interdependence of phenomenologies as innovations in constitutional and municipal law in the conditions of democratic legal statehood]. *Naukovyi zbirnyk «InterConf» – Scientific Collection «InterConf»*, 208, 91–100. Retrieved from <https://archive.interconf.center/index.php/conference-proceeding/article/view/6662> [in Ukrainian].
2. Baimuratov, M. O., & Kofman, B. Ya. (2021). Mizhnarodne munitsypalne pravo yak haluz mizhnarodnoho publicnoho prava: do pytannia formuvannia haluzi [International municipal law as a branch of international public law: on the issue of branch formation]. *Visnyk Universytetu*

imeni Alfreda Nobelia. Serii: Pravo – Bulletin of Alfred Nobel University. Series: Law, 2, 7–31. <https://doi.org/10.32342/2709-6408-2021-2-3-1> Retrieved from http://nbuv.gov.ua/UJRN/vunobpr_2021_2_3 [in Ukrainian].

3. Baimuratov, M. O., & Kofman, B. Ya. (2024). Fenomenolohiia «konstytutsiinoi liudyny»: do rozumiunna normatyvno-parametrychnykh oznak, roli ta znachennia u formuvanni demokratychnoi pravovoi derzhavnosti [Phenomenology of the "constitutional person": towards understanding normative-parametric features, role and significance in the formation of democratic legal statehood]. *Natsionalni interesy Ukrainy – National Interests of Ukraine, 1, 151–170.* [https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1\(1\)-151-170](https://doi.org/10.52058/3041-3041-1793-1(1)-151-170) Retrieved from <https://ntz.com.ua/index.php/ntz/article/view/1793> [in Ukrainian].

4. Boiarskyi, O. O. (2020). Stanovlennia fenomenolohii munitsypalnoi liudyny v ramkakh hromadianskoho suspilstva ta derzhavy [Formation of the phenomenology of the municipal person within the framework of civil society and the state]. *Visnyk Kyivskoho universytetu prava – Kyiv University of Law Book, 2, 110–118.* <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2020.19> Retrieved from <http://chasopis.kiev.ua/nomer-2-2020/> [in Ukrainian].

5. Verkhovna Rada of Ukraine. (1996). Konstytutsiia Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 28 cherv. 1996 r. № 254k/96-VR [Constitution of Ukraine: Law of Ukraine dated June 28, 1996, No. 254k/96-VR]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy, 30, art. 141.* Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр> [in Ukrainian].

6. Pazenok, V. S. Liudyna [Person]. *Velyka ukrainska entsyklopediia – Great Ukrainian Encyclopedia.* Retrieved from <https://vue.gov.ua/Людина> [in Ukrainian].

7. Khvan, R. M. (2025). Fenomenolohiia «konstytutsiinoi liudyny» ta yii rol i znachennia u rozumiunni prioritytetu prav liudyny yak imanentnoho elementa demokratychnoi pravovoi derzhavnosti [Phenomenology of the "constitutional person" and its role and significance in understanding the priority of human rights as an immanent element of democratic legal statehood]. *Nezalezhnist Ukrainy: prava liudyny ta natsionalna bezpeka: materialy V mizhnar. nauk.-prakt. konf. (Lviv, 4 kvit. 2025 r.) – Independence of Ukraine: human rights and national security: materials of the V international scientific and practical conference (Lviv, April 4, 2025), 213–218.* Retrieved from <http://www.lvduvs.edu.ua/nauka/konferentsiyi.html> [in Ukrainian].